

Skjerpet straff for sedelighetsforbrydelser?

Nogen bemerkninger om den norske straffelovkomité's forslag.

Av HÅRTVIG NISSEN, direktør for Botsfengslet.

Blandt de opgaver som var stillet straffelovkomiteen av 1920, var revisjon av kapitlet om forbrydelser mot sedelighet, særlig spørsmålet om skjerpelse av straffen for sedelighetsforbrydelser mot barn og unge mennesker.

Komiteens formann, professor dr. jur. *Skeie*, har i dette tidsskrifts 14de årgang (1926), hefte 2 og 3 gjort rede for komiteens forslag i dens innstillings første del, avgitt 1925. Kapitlet om sedelighetsforbrydelser omhandles i tidsskriftet s. 87—90 (hefte 2) og s. 185—206 (hefte 3).

I.

Komiteen reiser først spørsmålet om sedelighetsforbrydelsene har tiltatt i den senere tid. Den innleder sine drøftelser herav med den opplysning fra Botsfengslets daværende direktør, at på en bestemt tid i 1914 utsonet 37 eller 16 % av fengslets fanger straff for utukt med barn¹⁾.

Disse tall gir læserne straks et uhyggevekkende inntrykk av omfanget av sedelighetsforbrydelser mot barn.

¹⁾ Efterat jeg i anledning af nærværende artikel hadde fått utlånt fra Justisdepartementet den omhandlede opgave fra Botsfengslet av 1914, fant jeg at der er en feil i opgaven (37 istedetfor 27). Feilen skyldes forsvarende ikke straffelovkomiteen, som tallet 37 staar i skrivelsen fra Botsfengslet. Men den spesifiserte opgave som fulgte med skrivelsen, viser bare 27. Det er dette tall som utgjör 16 % av Botsfengslets belegg den 23 mars 1914, da skrivelsen blev sendt. Belegget var nemlig den dag 174.

Det har en viss interesse for en fengselsdirektør å ha oversikt over hvorledes fangebelegget er sammensatt. Men som tallet står der ganske isolert, gir det et meget vildledende bilde av forholdene. Jeg forstår ikke at komiteen har villet innlede sin argumentasjon dermed.

Da ethvert sammenligningsledd mangler, forteller det intet om hvorvidt antallet av disse forbrydere er steget eller ikke, — antallet var 12 år senere (1ste januar 1926) 31 eller også da 16 %. Men viktigere er det at tallene er ganske ubrukelige som uttrykk for hvor stor del av dem som dommes for grovere forbrydelser (d. v. s. settes inn i landsfengsel), er dømt for sedelighetsforbrydelser mot barn. Det er nemlig her viktige faktorer, som komiteen ikke kan ha vært oppmerksom på.

For det første er å merke at efter de for landsfengslene gjeldende innsettelsesregler skal de domfelte som før ikke har vært i landsfengsel, settes inn i Botsfengslet (bortsett fra de sjeldne tilfeller at dommen lyder på mere enn 6 års fengsel). Da de aller fleste sedelighetsforbrydere ikke har vært i landsfengsel før (de fleste er endog helt ustraffet), kommer følgelig nesten alle sedelighetsforbrydere med minst 6 måneders straff inn i Botsfengslet. Dernæst er å merke at sedelighetsforbrydere gjennomgående illegges betydelig strengere straffer enn de fleste andre domfelte. De samles derfor op i fengslet og utgjør følgelig en større procent av belegget enn av tilgangen. Det for den statistiske bedømmelse avgjørende er selvfølgelig hvor mange dommes for disse forbrydelser, ikke hvormange er i straff samtidig. Det går derfor ikke på nogen måte an å gi uttrykk for sedelighetsforbrydelsenes omfang ved å meddele en opgave over deres prosentvise fordeling på belegget, ennå mindre ved bare å holde sig til Botsfengslet.

Jeg skal vise dette nærmere:

Mens der den 1. januar 1926 satt 31 sedelighetsforbrydere mot barn i Botsfengslet eller 16 % av belegget (195), var der i de 3 foregående kalenderår (1. jan. 1923—31. des.

1925) kommet inn 81 sådanne forbrydere eller bare 9 % av den samlede tilgang paa 871. Allerede dette forrykker bildet i vesentlig grad — det er stor forskjell på en tiendedel og en sjettedel. Ovennevnte dag satt der i Akerhus landsfengsel 8 sedelighetsforbrydere mot barn eller 3 % av belegget (249). I de tre forutgående kalenderår kom der inn i Akerhus 10 sådanne forbrydere eller 1,7 % av de 590 innsatte. Resultatet er at der den 1ste januar 1926 satt i landsfengslene 39 sedelighetsforbrydere mot barn eller 8,8 % av det hele belegg, som var 444. I de 3 kalenderår 1923—1925 kom inn 91 sådanne forbrydere eller 6 —seks— % av tilgangen (1461). Noget annet tall en dette siste — 6 % av tilgangen — går det ikke an å bruke, hvis man vil gi uttrykk for omfanget av sedelighetsforbrydelser mot barn ved opgaver fra landsfengslenes fangetall. Jeg har forresten allerede i mine »Statistiske undersøkelser vedkommende sedelighetsforbrydelser«, der er offentliggjort som innstillingens bilag 7, gjort opmerksom på (s. 253) at alle sedelighetsforbrydere under ett bare utgjør mellem 6 % og 9 % av tilgangen til landsfengslene, jfr. også side 247, hvorefter de i de 16 år 1905—1920 straffede sedelighetsforbrydere utgjorde 3,7 % av det samlede antall som var straffet for forbrydelser. I 3-året 1923—1925 utgjorde den samlede tilgang til landsfengslene av alle slags sedelighetsforbrydere 132 eller 9 % av de innkomne 1461 menn.

Før jeg går videre, skal jeg her føie inn den bemerkning at jeg har regnet ut den midlere straffetid for dem som satt i Botsfengslet den 23. mars 1914 og 1. januar 1926 for forbrydelse mot § 195 (utuktig omgjengelse med barn under 13 år). Begge dager satt der i fengslet 2 som var domt både efter § 195 og efter § 207 (blodskam), og som derfor hadde fått særlig høi straff. Ser vi bort fra disse, var den midlere straff 2 år 4 måneder for de 13 som var i fengslet 23 mars 1914, og 2 år 10 mdr. for de 14 som var der 1 januar 1926. De siste var altså blitt straffet ikke litet strengere enn de første. Herav følger at om straf-

fene i 1926 ikke hadde været høiere enn de var i 1914, vilde antallet av sedelighetsforbrydere mot barn i Botsfengslet vist gunstiger e forhold i 1926 enn i 1914.

Komiteen har innhentet fra det Statistiske Centralbyrå opgaver vedkommende voldtekt og utukt med mindreårige gjennom et lengere tidsrum, både over antallet av domfelle og over antallet av forbrydelser, beregnet også pr. million innbyggere. Den holder sig i sin utredning ikke bare til opgavene over domfelle, men opererer også med opgavene over summen av de domfeltes forbrydelser. Disse siste opgaver er efter min mening så upålitelige, at komiteen ikke burde ha brukt dem. Da de også er brukt — eller rettere misbrukt — i offentlig diskusjon om straffene for sedelighetsforbrydelser, finner jeg å måtte gjøre rede for, hvorfor jeg anser disse opgaver ubrukbare.

Både ved voldtekt og særlig ved utukt med barn viser komiteens opgaver betydelig større stigning i antallet av forbrydelser enn i antallet av domfelle. Ved utukt med barn skulde således efter statistikken stigningen i antallet av forbrydelser utgjøre ikke mindre enn 320 prosent (altsa mere enn firedobling) fra perioden 1892—1904 til 1914—1922, mens antallet av domfelle tilsvarende var steget med 134 prosent. Dette vil da bety at hver enkelt av dem som dømmes for sedelighetsforbrydelser mot barn, gjennomsnittlig har begått mange flere forbrydelser i tiden efter 1905 (da den nye straffelov trådte i kraft) enn før 1905. Nogen grunn til å forklare en sådan pludselig øket intensitet hos den enkelte sedelighetsforbryder kan vel ikke påvises. Jeg fant å burde undersøke saken nærmere og fordelte antallet av forbrydelser pr. million på antallet av domfelle og fikk til resultat en rekke, som jeg finner å burde offentliggjøre:

Antall forbrydelser på hver domfelt.
(utukt med mindreårige).

1892.... 1,4.	1900.... 1,2.	1908.... 1,4.	1916.... 1,7.
1893.... 1,2.	1901.... 1,4.	1909.... 1,2.	1917.... 2,4.
1894.... 1,0.	1902.... 1,1.	1910.... 1,1.	1918.... 1,5.
1895.... 1,2.	1903.... 1,0.	1911.... 1,6.	1919.... 2,7.
1896.... 1,4.	1904.... 1,0.	1912.... 1,1.	1920.... 2,2.
1897.... 1,0.	1905.... 1,1.	1913.... 1,3.	1921.... 2,7.
1898.... 1,4.	1906.... 1,4.	1914.... 2,1.	1922.... 2,6.
1899.... 1,2.	1907.... 1,2.	1915.... 1,4.	

Det faller sterkt i øinene at den nye straffelov hadde vært gjeldende i 10 år, før tallene viste nogen nevneverdig avvikelse fra det forhold som hadde bestått i det store og hele uforandret fra begynnelsen av 1890-årene. Jeg måtte søke å få rede på grunnen til det eiendommelige forhold at der nettopp fra omkring 1916 faller rundt regnet dobbelt så mange forbrydelser på hver enkelt domfelt, mot hvad det gjorde i de mange foregående år. Enhver som kjenner noget til strafferetspleien, vet at der undertiden dommes menn som i stilhet har fått øve sedelighetsforbrydelser mot barn gjennom et lengere tidsrum, og som da, når forholdet tilslutt opdages, dommes for et meget stort antall forbrydelser. Når så antallet av dem som domfelles, er 25—30 menn om året, vil allerede bare en eneste mann som den nevnte medføre stort utslag i opgaven over det gjennomsnittlige antall forbrydelser på hver domfelt. Skulde der i de senere år ha været nogen flere sådanne tilfeller enn i tidligere år? Forholdet måtte såvidt mulig undersøkes. Jeg gjorde en stikprøve ved å finne frem alle dem som var kommet inn i Botsfengslet i de 10 år 1913/14—1922/23 for forbrydelser mot § 195 (utuktig omgjengelse med barn under 13 år) og § 196 (samme forbrydelse med barn i alderen 13, 14 og 15 år). For hver enkelt av de 152 det gjaldt, undersøktes fangebokens referat av dommen. Det viste sig da at det ikke kom noget ut av denne undersøkelse. I et meget stort antall tilfeller opplystes det nemlig at forbrydel-

sene var forøvet «flere ganger», »gjentagne ganger«, »en rekke ganger« i løpet av en bestemt tid. Men når dommen ga så litet nøiagtig beskjed, hadde da det Statistiske Centralbyrå sikrere opgaver? Jeg fant å måtte henvende mig til Centralbyrået. Det viste sig da at også byrået hadde måttet bygge på et så ueksakt grunnlag for antallet av forbrydelser. For dog å få et sikrere system i omsettelsen fra ord til tallangivelse hadde man — og dette blir jo avgjørende ved statistikkens benyttelse — nettop fra omkring 1916 gått over til en ny omsetningsskala. Denne nye metode ledet, ifølge sitt anlegg, til betraktelig høiere tallangivelser for forbrydelsenes antall. Herav følger to ting, nemlig at det ikke går an å sammenligne tallene under den nye metode med tallene under den eldre metode, og videre at opgavene over forbrydelser for 1916 viser for lave tall. Men hermed er det også avgjort at disse straffelovkomiteens opgaver over forbrydelser ikke kan brukes.

Jeg holder mig derfor i det følgende utelukkende til opgavene over domfelte. Som jeg har fremholdt i innstillingens bilag 7, s. 248, er de absolutte tall så små at det synes tvilsomt om man i det hele tør slutte noget fra bevegelsen i dem.

Hvad nu angår de av komiteen benyttede opgaver over domfellelser, skal jeg først ta for mig opgavene over domfellelser for voldtekt, idet jeg her som senere særlig holder mig til de relative tall, domfellelser pr. million innbyggere. Disse forholdstall viser bl. a. at vi i 1890-årene flere ganger har hatt år med høiere tall enn vi hadde i 1922. I de 18 år under den nye straffelov er det bare 4 år (1909, 1915, 1920, 1921) som hadde høiere tall enn vi finner i 1890-årene. Der er femårsperioder både i 1860-årene, 1870-årene, 1880-årene og 1890-årene med paa det aller nærmeste like høie og endog høiere tall enn i periodene 1910—1914 og 1915—1919. Det er bare perioden 1920—1922 som viser høiere tall (dog ikke mere enn 4,0 mot 3,5 i 1881—85). Men 1920—22 kan som 3-årsperiode ikke

uten videre sammenlignes med 5-årsperiodene og burde derfor ikke vært tatt inn i en rekke av 5-årsperioder (regner vi ut forholdstallet for 5-året 1918—1922 får vi 3,2). Komiteen anfører at perioden 1914—1922 viser en stigning fra 1891—1904 på $33\frac{1}{3}$ %. Dette må jo oppfattes som en uhyggelig sterk stigning. Tallet er riktig nok. Enhver kan se at forskjellen mellom 2,4 (1891—1904) og 3,2 (1914—1922), altså 0,8, utgjør $33\frac{1}{3}$ % av 2,4. »Det gjelder imidlertid på dette område som på andre«, siger komiteen, »at statistikkens tall ikke uten videre kan betraktes som uttrykk for den virkelige forandring i kriminaliteten«. Komiteen utvikler derefter meget treffende en rekke forhold som må tas i betraktning (jfr. mine mere summariske bemerkninger herom i bilag 7, side 248). »Alt i alt er der vistnok grunn til å anta«, fortsetter komiteen, »at økningen i voldtekt . . . ikke er så stor, som statistikken synes å vise, men at den dog er meget betydelig«. Hvor stor reduksjon vi etter dette bør gjøre i den nevnte voldtektsstigning, blir en skjønssak. Men det kan vel ikke været noget å si på at vi setter tallet ned fra 0,8 til 0,4 pr. million. Det vil da si at der fra den ene til den annen av de to perioder var en gjennomsnittlig stigning på 1 — en — domfellelse for voldtekt i løpet av årets 12 måneder og fordelt på hele Norges rike fra Lindesnes til Norkap.

Efter dette går det ikke an, mener jeg, i statistikken å søke hjemmel for en vesentlig forandring i voldtektsstraffen. Man kan ikke frata domstolene deres frihet i straffetutmålingen på grunnlag av at der på hver million innbyggere faller nogen tiendedelers voldtektsøkning.

Antallet av domfellelser for utukt med barn (§ 195 og § 196) er efter statistikken steget betydelig. Antallet av domfellelser var i årene 1892—1904 gjennomsnittlig 5,3 pr. million innbyggere, i 1905—1913 var det 10,0 og i 1914—1922 12,3. Komiteen peker på at stigningen fra første til 3dje periode er ca. 134 % og utvikler så i det ovenfor citerte at der visstnok heller ikke er grunn til å anta at økningen

i utukt med barn er så stor som statistikken synes å vise, men at den dog er meget betydelig. Det kan ikke motsiges at komiteen har rett i at stigningen i domfellelser er betydelig — relativt. Men der er adskillig å bemerke.

1). Det faller sterkt i øinene at stigningen inntreer samtidig med at den nye straffelov settes i kraft i 1905. Men derefter holder tallene sig i det store og hele konstante. Middeltallene er nemlig 10,9 pr. million i 1905—1909, 10,1 i 1910—1914 og 11,0 i 1915—1919. Rekken avsluttes også her med 3-årsperioden 1920—1922, som har tallet 13,6. Mens femårsperiodenes enkelte år regelmæssig har dels høie og dels lave tall, har 3-året 1920—1922 bare høie tall. Hvis komiteen hadde foretatt sin inndeling i 5-årsperioder fra 1922 bakover, vilde imidlertid de tre siste perioder vist følgende tall: 10,1 i 1908—1912, 12,3 i 1913—1917 og 11,3 i 1918—1922. Siste periode viser således et gunstligere resultat enn den nest siste, altså det motsatte av hvad komiteens tallrekke viser. Av det jeg her har utviklet, synes det utvilsomt at forholdene ikke har forverret sig, efterat stigningen først var inntrådt i 1905.

2). Siden stigningen inntreer samtidig med at den nye straffelov settes i kraft, og tallene derefter holder sig i alt vesentlig på samme høide, synes stigningen å måtte skyldes loven selv. Til forklaring har komiteen pekt på at §§ 195 og 196 omfatter to forhold som ikke gikk inn under den gamle lovs kap. 18 § 19, nemlig utuktig omgjengelse med barn som har fylt 15, men er under 16 år, idet aldersgrensen ved den nye straffelov blev hevet fra 15 til 16 år, og at den nye lov rammer også utukt øvet av kvinner med gutter. Det er visselig riktig at det siste forhold spiller liten rolle. Men jeg tror ganske bestemt at komiteen tar feil, når den mener at bare »nogen prosent« av dem som er dømt for utukt med barn, er dømt for utuktig omgjengelse med piker over 15 år. Jeg har undersøkt forholdet for de 68 menn som kom inn i Botsfengslet i de 10 år 1913/14—1922/23, dømt efter § 196. I mange tilfeller er den fornær-

medes alder ikke noiagtig angitt, det står bare »under 16 år«. Men ialfall for 18 eller 26 % var alderen 15 år. Regnet i forhold til det samlede antall av domfelle etter §§ 195 og 196 utgjør da 15-åringene ialfall 12 %, muligens mere. Dette var forholdet i Botsfengslet. Men de som kommer inn der etter § 196 utgjør bare en mindre del av dem som har forbrutt sig mot § 196. Eksempelvis skal nevnes følgende opgaver fra de 7 år 1919—1925: i landsfengsel kom inn 39, i lokalfengslene 39, betinget dømt blev 51. I 5-året 1921—1925 slapp 33 med betingelsesvis undlatelse av påtale. Det ligger meget nær å tro at antallet av domfellelser, hvori fornærmede har været 15 år, er større blandt dem hvis straff er ganske kort, enn hvor den er mindst 6 mdr. Man må visselig kunne gå ut fra at jo nærmere den fornærmedes alder ligger straffrihetsgrensen, desto mildere blir straffen. Dette kan ha sin grunn i at det synes mindre rimelig å straffe strengt et forhold som nogen uker eller få måneder senere vilde ha været straffrit. Videre må det erindres at dom efter § 196 forutsetter at piken frivillig er gått med på kjønsforbindelsen, og at forholdet er straffbart for mannen, selv om piken offentlig har butt sig frem til utukt. Men jo eldre og følgelig mere kjønslig utviklet pikene er, desto sannsynligere er det, at menn vil innlate sig med dem, desto flere piker vil det være som frivillig går med på forbindelsen, og desto oftere vil forholdet være det, som kjennes så godt, at piken endog har vært pågående. For hvert år straffbarhetsgrensen heves, vil antallet av de omhandlede forbrydelser få større omfang enn de hadde overfor den lavere aldersklasse. Vi har en paralell i det forhold at domfellelsene efter § 196 er meget talrikere enn efter § 195, enda § 196 bare omfatter 3 aldersår. En optelling av aldersforholdene blandt dem som er dømt efter § 196, vilde sannsynligvis gi til resultat at 15-åringene utgjør en ennu større prosent av dem som har fått mindre enn 6 mdr. fengelse (betinget eller ubetinget), enn de utgjør av dem som har fått minst 6 mdr. Vi må videre være op-

merksom på at i motsetning til dem som dømmes efter § 196, kommer de fleste av dem som dømmes efter § 195, inn i landsfengslene (i 1919—1925 kom etter § 195 inn i landsfengsel 79, inn i lokalfengslene 9, mens 6 fikk betinget dom, i 1921—1925 blev 18 betingelsesvis fritatt for tiltale). Følgelig vil den prosent som domfellelser for forbrydelser mot 15-åringer utgjør av det samlede antall domfellelser for utukt med barn, bli adskillig høiere enn de 12 % som den i ovennævnte tilfelle var i Botsfengslet. Jeg er derfor med komiteens mindretall, ekspedisjonschef *Arne Omsted*, enig i at forhøielsen av aldersgrensen fra 15 til 16 år må ha hatt større virkning enn flertallet forutsetter. Jeg tror virkningen er meget betydelig. Men hertil kommer at §§ 195 og 196 omfatter ennu et tredje forhold, som ikke gikk inn under den gamle lovs kp. 18 § 19, nemlig menns utuktlige omgjengelse med gutter under 16 år. Denne utvidelse av begrepet er ikke nevnt av komiteen, men teller dog med. Vi kjenner godt disse tilfeller på Botsfengslet.

3). Etter det foran utviklede må tallene for årene etter 1905 reduseres ganske betydelig for å få rekker som skal kunne sammenlignes med tallene for 1905. Tallene før og etter 1905 er i det hele så litet skikket til innbyrdes sammenligning at det etter min mening vilde ha været riktigst av komiteen enten å undersøke hvor stor innflydelse den nye lovs utvidelse av begrepet utukt med barn har hatt på statistikken, eller — hvis den ikke fant å kunne sette igang en så betydelig undersøkelse — likefrem erkjenne at materialet er for uensartet til at der kan trekkes tilstrekkelig sikre slutninger av det.

Komiteen antar at man i praksis har henført under den mildere bestemmelse i § 212 mange tilfeller, som man før vilde ha straffet efter kap. 18 § 19 (særlig som forsøk på utukt) og finner det sannsynlig at denne reduksjon i strafffellelser inere enn opveier den økning i tallet («nogen prosent») som følger av at aldersgrensen for rettsbeskyttelsen blev forhoiet fra 15 til 16 år. Denne påstand får stå ved

sit verd. Den er ikke nærmere underbygget, og jeg finner derfor ikke grunn til å bygge på den. I motsetning hertil vet jeg at der er blitt henført under § 195 forbrydelser som man skulde trodd vilde gått inn under § 212, og som før 1905 vilde ha gått inn under lovbokens 6—22—3.

4). Hvis vi forsøksvis ikke reduserer tallene etter 1905 med mere enn 25 %, vil de årlige middeltall av domfellelser for utukt med barn gi følgende resultat pr. million innbyggere:

1892—1896 6,5	} 5,5	1905—1909 8,2	} 8,0
1896—1900 5,9		1910—1914 7,6	
1901—1904 3,4		1915—1919 8,3	

I tre-årsperioden 1920—22 vilde tallet blitt 10,2. Men som før sagt er dette ikke helt sammenligningsbart med de øvrige tall.

Under de nevnte forutsetninger skulde der da pr. million innbyggere være en gjennomsnittlig stigning av 3 — tre — domfellelser årlig for utukt med barn. Med en folkemengde på 2½ million gir det en stigning av 7—8 domfellelser årlig.

5). Der er altså en relativ stigning. Men når det gjelder forbrydelsesgrupper som er små i forhold til forbrydelsestallene i det hele, må man ikke la sig blende av prosenttallene.

Utukt med barn utgjør heldigvis en liten del av de forbrydelser som øves år om annet. Vi har sett at sedelighetsforbryderne ialt var 3,7 % av samtlige forbrydere i 1905—1920. Av sedelighetsforbryderne utgjorde de som var straffet for utukt med mindreårige omtrent 30 %, således at disse forbrydere utgjorde omtrent 1 prosent av de ialt straffelte. Men så mange forhold som over sin innflydelse her, synes der ikke å være grunn til å frykte for en sterk sedernes fordervelse om der nu år om annet dømmes for utukt med barn 8 pr. million innbyggere mot 5 i tiden før 1905.

Det er efter min mening så meget mindre grunn til å

legge vekt på denne stigning, som jeg med ekspedisjonschef *Arne Omsted* mener at den meget godt kan forklares ved at stadig ferre av de omhandlede forbrydelser blir upåttalt, en forandring i oppfatning som skyldes den sterke opinion som i de senere år i stadig stigende grad er reist blandt almenheten likeoverfor sedelighetsforbrydelser, og som har fått uttrykk i offentlige moter og avisdiskusjoner. Jeg skal fra min egen praksis nevne et ganske betegnende eksempel fra en av smabyene. Det gjaldt forbrydelse mot § 195. Barnets unge mor vilde anmelde saken (og gjorde det), mens bestemoren, den eldre generasjon, frarådet hende å gjøre det av hensyn til den almindelige offentliggjørelse av saken, som straffesaken vilde lede til, og de uheldige følger dette kunde ha for barnet i fremtiden.

Efter foranstående mener jeg at der heller ikke m. h. t. sedelighetsforbrydelser mot barn kan søkes hjemmel i statistikken for radikale innskrenkninger i domstolenes frie straffeutmåling.

II.

I motsetning til komiteen mener jeg at den store frihet i straffeutmålingen som blev gitt domstolene ved loven av 1902, var et stort skritt i den riktige retning. Der blev derved åpnet adgang til å individualisere straffen ganske anderledes enn før, og til å følge den nyere tids syn at straffen skal bestemmes ikke bare efter forbrydelsen, men også efter forbryderen. Komiteen mener (s. 19—20) at den store frihet i straffeutmålingen ikke lengere er i kurs. I motsetning hertil henviser jeg til professor *Carl Torp* i hans betenkning av 1917, side 94—95, og til overdirektør *Viktor Almquist* »Straffrätt och domarutbildning« i dette tidskrifts 4de hefte for 1926, se s. 296. Efter min mening har disse herrer rett. Så overordentlig forskjellige som tilsynelatende ensartede forbrydelser i virkeligheten kan være, må man ikke overdrive kravene til straffeutmålingens jevn-

het. Ennu mindre må man skjematISere straffeutmålingen gjennom høie minimumsstraffe. Der er visselig tilfeller hvor domstolene setter straffen lavere enn rimelig skulde være. Men det får man rette på gjennom påtalemyndighetens anke til Hoiesterett. Gjennem meddomsrettene skulde man få folkets mening om straffeutmålingen. Man kan undertiden se at de to lægdommere setter straffen i sedelighetsforbrydelser lavere enn fagdommeren. Vi ser videre jevnlig at domstolene i rene og klare sedelighetssaker, hvor det ikke samtidig gjelder nogen annen forbrydelse, setter straffen til 3, 4 og 5 år, hvilket i Norge er meget høie straffer for tidligere ustraffede personer. Gir ikke dette et tydelig fingerpek om at domstolene ikke mangler forståelse av at der må gripes særlig sterkt inn mot sedelighetsforbrydere? Men ligger ikke heri også uttrykt at når domstolene allikevel i mange tilfeller setter straffen lavere enn en skjematisk og overfladisk betraktning fra utenforstående skulde lede til, så har de også sine grunner derfor? For voldtekts vedkommende henviser jeg til det citat fra straffelovkommisjonens motiver av 1896, som straffelovkomiteen har gjengitt i sin innstilling s. 13, 1ste spalte. — Er det en utbredt mening at domstolenes avgjørelser ikke stemmer med den almindelige rettsopfatning, så får man søke å la domstolene forstå dette. Men man skal ikke gå til skrift som kan medføre store feilgrep til den annen side. Det er ilde å straffe for litet. Men det er verre å straffe for meget.

Spørsmålet om straffeutmålingen henger nøie sammen med hvad man regner for straffens formål. Gjelder det å tilfoie ugjerningsmannen et onde som såvidt mulig opveier det onde og den lidelse han har tilfoiet en annen, da vil frihetsstraffen i det hele ikke strekke til overfor de grovere sedelighetsforbrydere. Skal man i disse saker utmåle straffen som en gjengjeldelse efter princippet »oie for oie og tann for tann«, så får straffeloven vende tilbake til de gloende tener.

Som *Omsted* har fremholdt (s. 27) har tidligere tider

forgjeves prøvet de meget strenge straffer. Den opfatning som nu har trengt igjennem, er vel den at straffens formål er dels det å avskrekke andre fra å innlate sig på forbrydelser, dels det å bringe den straffede efter straffavsoningen tilbake til samfundet som lovlydig og nyttig samfundsborger, som ikke forgår sig påny. Man må si med *Torp* (l. c. side 95) at den største vekt må legges på denne straffens individualpreventive virkning. Men selvfølgelig må der straffes på en sådan måte at det går inn i den almene bevissthed at de og de handlinger medfører en så alvorlig risiko for straff, at man avholder sig fra dem. Intet menneske vil vel påstå at ikke vor gjeldende lov og praksis gjør det klart at sedelighetsforbrydelser er grove forbrydelser som man ikke må innlate sig på. Ikke destomindre øves der slike forbrydelser. Spørsmålet blir da om høie minimumsstraffer vil avholde fra sedelighetsforbrydelser folk som ellers vilde innlate sig derpå. De som mener det, skylder bevis for det. Jeg anser det helt utelukket at straffetruselens virkning stiger eller synker med en viss gradering av minimumsstraffen. Den som vil tilfredsstille et seksuelt begjær på forbrydersk vis, resonnerer nok ikke over straffen, ialfall ikke slik at han bestemmer sig for å øve forbrydelsen, hvor han regner med 2 år, men temmer sin lidenskap, hvis han vet at han får mindst 3 år. Er begjæret vakt, så resonnerer man nok ikke koldt over straffens størrelse.

Jeg mener derfor at en forhøielse av minimumsstraffene ikke vil ha nogen betydning for generalpreventionen.

Spørsmålet blir så om en sådan forhøielse vil ha betydning for individualpreventionen, altså forhindre tilbakefall, som ellers vilde ha inntrådt. Jeg gjør her opmerksom på at tilbakefallsforholdene er meget gunstige for dem som er straffet for de grovere sedelighetsforbrydelser. Det er meget sjelden at de påny straffes for sedelighetsforbrydelser. Jeg henviser til min inngående redegjørelse for disse forhold i innstillingens bilag 7, s. 255—262.

Jeg skal bare peke på at av alle de 112 forbryderbegynnere som kom inn i fengslene i 10-året 1905—1914 til avsoning av straff etter § 192 (voldtekt) og § 195 (alle løslatt innen utgangen av 1918), er bare 5 eller 4,5 % blitt straffet for ny sedelighetsforbrydelse innen utgangen av 1923. Av disse 112 var 79 løslatt før utgangen av 1913 og er således fulgt i 10 år etter løslatelsen. I denne tid blev bare 3 eller 3,8 % straffet for ny sedelighetsforbrydelse.

Det er sikkert nok at de aller fleste sedelighetsforbrydere straffes bare en eneste gang. I specialpreventivt øiemed er det derfor ikke nogensomhelst grunn til å forhøie minimumsstraffen. Man forhindrer ikke tilbakefallet hos de 4 prosent ved å forhøie straffen også for de 96 prosent som ikke faller tilbake.

Der er imidlertid de som forgår sig påny. De fleste finnes blandt dem som forgår sig mot § 212, ofte — eller kanskje oftest — mentalt defekte personer. Og der finnes også enkelte andre som det er overveiende sannsynlig vil forgå sig påny. Men overfor dem hjelper ingen forhøielse av minimumsstraffen. Det er ganske anderledes virkningsfulle midler som må brukes mot dem. De midler har vi i straffelovens forvaringsregler i § 39 og § 65. En rikeligere anvendelse av disse paragraffer overfor de farlige sedelighetsforbrydere er veien vi må gå. Det nytter ikke til noget å forhøie straffen også for dem som allikevel ikke faller tilbake. Enhver overflødig forlengelse av straffen er et samfundsmessig tap. Dette fik enda være, hvis offerets ulykke derved blev mindre. Men det opnås ikke. Ingen straff kan gjenoprette den voldte sorg og skade.

Et av komiteens medlemmer har s. 139 uttalt at der »hos fengselsmenn lett utvikler sig en tendens til ensidig å ta hensyn til forbryderen, mens hensynet til samfundet trer i bakgrunnen«.

Jeg tror å turde si at dette er ganske feilaktig. Der blir ved løslatelsen nettop lagt stor vekt på de samfundsmessige hensyn. Men når vi kanskje i flere retninger har en annen

opfatning av disse spørsmål enn de som står forholdene fjernt, er nok det begrunnet i at vi har et annet kjennskap til straffens — og særlig den lange frihetsstraffs — virkning på fangen, og en annen mening om hvad der kan opnås ved straff. Vi har visselig ikke mindre øie for forbrydelsens ofre enn andre, — de fleste av oss har da kone og døtre selv. Men vi har bl. a. øie for en ting som så mange ganske overser: Det er en uundgåelig følge at forbrydelsen i svært mange tilfeller har også andre ofre enn den fornærmede. Der er mennesker som ganske uforskyldt drives ut i nød og elendighet som følge av dommen. Straffen går ikke bare ut over den dømte. Den rammer kanskje ennu mere hans kone og barn og det jo mere desto lengere straffen er. Der er nemlig et meget stort antall gifte menn blandt sedelighetsforbryderne og mange i så ung alder at de har uforsørgere barn. Vi fengselsfolk får personlig kjennskap til hvad mannens straff betyr for dem som er avhengig av ham. Straffen må allikevel settes slik som retsopfatning og samfundshensyn krever. Men utover det må den ikke gå. Der må ikke straffes utover det formålstjenlige. Straffen vil da gå over fra å være et nødvendig onde til også å bli et unødige onde, hvad der ikke vil være samfundsmessig berettiget.

III.

Efter det syn på saken som jeg har utviklet foran, er jeg ikke i tvil om at mindretallet, ekspedisjonschef *Omsted*, har rett, når han ikke i den foreliggende statistikk finner noget avgjørende bevis for at antallet av sedelighetsforbrydelser (navnlig voldtekt og forbrydelser mot mindreårige) har tiltatt. Jeg er også helt ut enig med ham når han ikke deler flertallets opfatning av det påkrevde i å sette høie minimumsgrenser for straffen for de grovere sedelighetsforbrydelser.

Omsted tilføier at han i det hele ikke føler sig overbevist om at den er helt berettiget den klage som man ofte

hører gjentatt, om den stadig tiltagende sedernes forderelse og stigende kriminalitet. »Jeg anser det tvertom berettiget å tro«, sier han, »at der gjennomgående er en fremgangslinje, om enn denne ikke er ubrutt, men viser større og mindre tilbakeslag«. Jeg er enig i dette. Når der i de sidste 10—15 år har vært talt og skrevet så meget om sedelighetsforbrydelsenes tiltagen, henger det visselig sammen med at der nu tales og skrives, ikke minst i pressen, om disse ting i langt videre omfang enn før. Der er ingen grunn til å tro at forholdene var så meget bedre før i tiden enn nu. Men der blev ikke skrevet og talt offentlig om det slik som nu. Følgelig blev forholdene heller ikke så offentlig kjent. Når disse forhold nu stadig publiseres og drøftes, tror man at situasjonen er blitt så meget verre enn før. Men grunnen er den at man før ikke visste om hvordan forholdene var. Hertil kommer så menneskenes almindelige tilbøjelighet til å generalisere enkelttilfellene og legge merke til det skjeve og det onde, det negative.

Det synes derfor all grunn til å anta — ikke en økning av sedelighetsforbrydelsene, men en skjerpelse i reaksjonen mot dem og en hyppigere anmeldelse av dem.